

Zamek Królewski na Wawelu
Państwowe Zbiory Sztuki

**F A W O R Y C I
I O P O Z Y C J O N I Ś C I
K R Ó L A E L I T Y P O L I T Y C Z N E
W R Z E C Z Y P O S P O L I T E J
X V - X V I I I W I E K U**

Pod redakcją
Mariusza Markiewicza i Ryszarda Skowrona

Kraków 2006

SPIS TREŚCI

Contents

- KRZYSZTOF OŻÓG, *Refleksje nad moralnymi fundamentami władzy w Polsce XV i na początku XVI wieku* 9
A Reflection on the Moral Foundations of Power in Poland in the 15th and Early 16th Centuries 24
- RYSZARD SKOWRON, *Minister-faworyt w systemie władzy w Europie w latach 1580-1660* 27
A Minister-Favourite in the System of Government in Europe from 1580 to 1660 34
- MARIUSZ MARKIEWICZ, *Opozycja u władzy?* 35
The Opposition in Power? 40
- JERZY SPERKA, *Faworyci Władysława Jagiełły* 41
Ladislav Jagiello's Favourites 57
- BOŻENA CZWOJDRAK, *Jan Hincza z Rogowa – rycerz królowej Zofii* 61
Jan Hincza of Rogów, the Knight of Queen Sophia 66
- LIDIA KORCZAK, *Jan Gasztold – przywódca opozycji wobec rządów Kazimierza Jagiellończyka w Wielkim Księstwie Litewskim* 67
Jan Gasztold – Leader of the Opposition to Casimir the Jagiellonian's Rule in the Grand Duchy of Lithuania 75
- STEPHEN C. ROWELL, *Nolite confidere in principibus: Mikhail Glinsky, Sigismund the Old and the Council of Lords* 77
- IRENA KANIEWSKA, *Mikołaj Trzebuchowski zaufany doradca króla Zygmunta Augusta (droga kariery)* 101
The Career of Mikołaj Trzebuchowski, a Trusted Adviser to King Sigismund Augustus 116
- MARCELI KOSMAN, *Przy dworze i w opozycji. Próba spojrzenia na ród Radziwiłłów w XV-XVIII wieku* 119
At Court and in Opposition. A Tentative Look at the Radziwiłł Family from the 15th to the 18th Century 133
- EWA DUBAS-URWANOWICZ, *Dwaj ostatni Jagiellonowie i Radziwiłłowie. Między współpracą a opozycją* 135

The Last two of the Jagiellons and Radziwills. Between Cooperation and Opposition 148

- MAREK FERENC, *Królowa i jej brat. Stosunki Barbary Radziwiłłówny z Mikołajem Radziwiłłem „Rudym”* 149
The Queen and Her Brother. The Relations between Barbara Radziwill and Mikołaj “Rudy” (the Red-haired) Radziwiłł 165
- ANDREJ JANUŠKEVIČ, *Między królem a Radziwiłłami. Kształtowanie kariery politycznej Jana Chodkiewicza w przededniu unii lubelskiej 1569* 167
Between the King and the Radziwills. The Development of Jan Chodkiewicz’s Political Career on the Eve of the Union of Lublin in 1569 179
- HENRYK LULEWICZ, *Przegrany faworyt. Polityczna pozycja marszałka ziemskiego i starosty żmudzkiego Jana Chodkiewicza po roku 1572* 181
The Defeated Favourite. The Political Position of Jan Chodkiewicz, Land Marshal and Starost of Samogitia, after 1572 189
- STANISŁAW GRZYBOWSKI, *Jan Zamoyski – faworyt i opozycjonista* 191
Jan Zamoyski – a Favourite and Oppositionist 197
- JAN RZOŃCA, *Opozycja litewska wobec Zygmunta III Wazy na sejmach Rzeczypospolitej u schyłku XVI wieku* 199
The Lithuanian Opposition to Sigismund III Vasa at the Seyms of the Polish Commonwealth towards the Close of the 16th Century 213
- ZBIGNIEW ANUSIK, *Kariery ulubieńców Zygmunta III. Rola polityki nominacyjnej króla w kreowaniu elity władzy w Rzeczypospolitej w latach 1587-1632* 215
Careers of Sigismund III’s Favourites. The Role of the King’s Appointment Policy in Creating the Ruling Elite in the Polish Commonwealth between 1587 and 1632 244
- EDWARD OPALIŃSKI, *Faworycy Zygmunta III a urząd podkomorzego koronnego* 245
Sigismund III’s Favourites and the Office of Crown Chamberlain 258
- ANNA FILIPCZAK-KOCUR, *„Contra majestatem” czy „pro publico bono”? Jerzy Zbaraski, kasztelan krakowski 1621-1631* 261
„Contra majestatem” or „Pro publico bono”? Jerzy Zbaraski, Castellan of Cracow 1621-1631 281
- ANNA KALINOWSKA, *Król, faworyt, dwór. Rzeczpospolita w końcowym okresie panowania Zygmunta III w relacji ambasadora angielskiego sir Thomasa Roe* 283
King, Favourite, and Court. The Polish Commonwealth in the Last Period of Sigismund III’s Reign as Described by the English Ambassador Sir Thomas Roe 296
- MARIUSZ SAWICKI, *Konflikt Aleksandra Ludwika Radziwiłła z faworytem królewskim Aleksandrem Krzysztofem Naruszewiczem o starostwo łódzkiejskie (1649-1653)* 299

The Conflict between Aleksander Ludwik Radziwiłł and the King's Favourite Aleksander Krzysztof Naruszewicz over the Starosty of Łódzkieje (1649-1653) 309

- ANDREJ KOTLJARCHUK, *The Pro-Swedish Advisory Council of the Grand Duchy of Lithuania in 1655-1656: the Origin, Structure and Fate of Members* 311
Rada Konsultacyjna Litwy Szwedzkiej w latach 1655-1656. Powstanie, struktura i skład 326
- MIROŚLAW NAGIELSKI, „Partia dworska” w schyłkowym okresie panowania Jana Kazimierza Wazy (1664-1668) 331
The “Court Party” in the Last Years of the Reign of John Casimir Vasa (1664-1668) 357
- JAROSŁAW STOLICKI, *Rozdawnictwo wakansów przez Jana III jako metoda tworzenia partii dworskiej* 359
The Distribution of Vacances by John III as a Method for Building up the Court Party 374
- MAGDALENA UJMA, *Faworyt dwóch monarchów? Atanazy Walenty Miączyński podskarbi nadworny koronny i wojewoda wołyński* 377
A Favourite of Two Monarchs? Atanazy Walenty Miączyński, Court Treasurer of the Crown and Voivode of Volhynia 388
- JERZY URWANOWICZ, *Między tronem a opozycją. Wojsko wobec władzy królewskiej w wieku XVII* 389
Between the Throne and the Opposition. The Army and the Kings in 17th Century 399
- ANDRZEJ K. LINK-LENCZOWSKI, *Adam Mikołaj Sieniawski – faworyt czy opozjonista?* 401
Adam Mikołaj Sieniawski – a Favourite or an Oppositionist? 406
- URSZULA KOSIŃSKA, *Początki kariery Stanisława Poniatowskiego w służbie Augusta II* 407
The Early Years of Stanisław Poniatowski's Career in the Service of Augustus II 422
- ADAM PERŁAKOWSKI, *Jan Jerzy Przebendowski – faworytem Augusta II?* 423
Was Jan Jerzy Przebendowski King Augustus II's Favourite? 434
- RAFAŁ NIEDZIELA, *Opozycja wobec Augusta III w pierwszych latach panowania (1733-1736) w świetle publicystyki politycznej tego okresu* 435
The Opposition to Augustus III in the First Years of His Reign (1733-1736) in the Light of Contemporary Political Journalism 447
- EWA SZKLARSKA, *Czy warto było poprzeć Sasa? Kariery niektórych stronników Augusta III z roku 1733* 449

Was it Worthwhile Supporting the Saxon? The Careers of Some Adherents of Augustus III in 1733 455

MARIA CZEPE, *W systemie władzy i w opozycji. Jerzy August Mniszech i Kajetan Ignacy Soltyk w ostatnich latach Augusta III i w pierwszych panowania Stanisława Augusta* 457

In the System of Power and in Opposition. Jerzy August Mniszech and Kajetan Ignacy Soltyk in the Last Years of Augustus III's Reign and the First Years of the Reign of Stanislas Augustus 464

DARIUSZ NAWROT, *Franciszek Ksawery Woyna – „Tobie się szczęście uśmiecha[...] i król Ci pozwala ucha”* 465

Franciszek Ksawery Woyna – “Fortune smiles upon you [...] and the king lends an ear to you” 482

RICHARD BUTTERWICK, *Faworyt-demagog. Pius Kiciński na Sejmie Czteroletnim* 485

Favourite and Demagogue? Pius Kiciński at the Four Years' Sejm 493

DARIUSZ ROLNIK, *Poglądy i postawa polityczna Leonarda Marcina Świejkowskiego wojewody podolskiego w latach 1790-1793. Między Stanisławem Augustem a opozycją antykrólewską* 495

The Views and Political Attitude of Leonard Marcin Świejkowski, Voivode of Podolia from 1790 to 1793. Between Stanislas Augustus and the Anti-Royal Opposition 519

Indeks 521

Wykaz skrótów 553